

Cairt-Rolla Phort Láirge 1373

Ba thógálaithe iontacha bailte iad na hAngla-Normannaigh. I rith na tréimhse 10 bliain tar éis dóibh teacht go hÉirinn sa bhliain 1170, tógadh líon níos mó bailte ná mar a rinneadh aon tráth eile i stair na tíre.

Thóg siad caisleáin agus, aisteach go leor, thóg siad bailte a raibh cuma caisleáin orthu, is é sin, bailte a raibh balla cloiche agus túir thart orthu chun iad a chosaint ar ionsaí.

Amhail mar is fíor sa lá atá inniu ann, ba lárionaid trádala iad na bailte in aimsir na Normannach; áiteanna inar ceannaíodh agus inar díoladh earraí. Tógadh na bailte ba thábhachtaí ar bhruach abhann. Sna meánaoiseanna, bhí aibhneacha cosúil leis na mótarbhealaí atá againn sa lá atá inniu ann mar go raibh sé níos éasca earraí a iompar i longa ar uisce. Tugadh ollann isteach sna bailte ó na feirmeacha sa cheantar áitiúil agus díoladh le ceannaithe coigríche í agus chuir na ceannaithe sin í i longa chuig tíortha eile amhail Sasana agus an Fhrainc.

Dá bhrí sin, ba áiteanna gnóthacha iad na bailte agus cuid mhór daoine iontu. Ach ba iad na bailte Normannacha ba ghnóthaí ar fad na bailte feadh an chósta, áiteanna ar tháinig longa móra na haimsire isteach iontu agus ar imigh siad amach astu. Ba bhaile tábhachtach é Baile Átha Cliath, mar a bhí Port Láirge, agus d'éirigh siad níos tábhachtaí fós nuair a ainmníodh iad mar chalafoirt 'ríoga'.

Ba dheascéal é sin do Phort Láirge ós rud é go raibh sé in ann cánacha ríoga a mhuirearú dá bharr sin mar thoradh ar chead a thabhairt earraí de gach cineál, amhail ollann, salann agus, go háirithe, fíon, a thabhairt isteach ina chalafort. Dola a bhí mar ainm ar an muirear sin, agus d'éirigh Port Láirge an ghnóthach mar gheall ar an trádáil ar fad agus an-saibhir mar gheall ar na dolaí ar fad.

Dá bhrí sin, bhí buntáistí nó cearta áirithe ag baint le calafoirt ríoga. I bPort Láirge, breacadh na cearta sin síos i lámhscríbhinn ar pháir (seithe ainmhí) agus tugadh cairteacha ar na páir sin. Agus thug muintir bhaile Phort Láirge an-aire do na cairteacha sin mar gur chruthaigh siad go raibh cóir speisialta curtha orthu ag an rí.

Ach níor mhair an staid sin i bhfad. Thóg na hAngla-Normannaigh baile eile mar chalafort iomaíochta, is é sin le rá, Ros Mhic Thriúin agus, ní nach ionadh, níor thaitin sé sin go rómhór le muintir Phort Láirge.

Ar feadh thart ar 300 bliain (idir 1210 agus 1518) bhí iomaíocht mhór ann idir Port Láirge agus Ros Mhic Thriúin; fiú amháin, tharla cathanna cóirithe ar an abhainn uaireanta idir ceannaithe de chuid an dá chalafort. Ach nuair a d'éirigh cúrsaí suaimhneach arís ní raibh aon fhíorathrú ann.

Tar éis thart ar 150 bliain den iomaíocht idir Port Láirge agus Ros Mhic Thriúin, ghairm an rí cruinniú sa bhliain 1373 chun iarracht a dhéanamh teacht ar réiteach. Agus is ansin a tháinig pobal Phort Láirge ar plean: d'iarrfaidís ar an rí an trádáil ar fad a thabhairt ar ais dóibhsean agus dóibhsean amháin.

Chearfá nach plean ró-iontach é sin. Cad a tharlódh dá ndiúltódh an rí dó.?

Is cinnte go bhféadfadh sé sin tarlú, ach níorbh é sin an t-aon rud amháin a thug siad leo. Bhí a gcuid cairteacha go léir acu agus iad fuaite le chéile ina rolla 4 m ar fad chun a chruthú go raibh an trádáil go léir sa cheantar sin faoi rialú ag Port Láirge i bhfad sular tógadh Ros Mhic Thriúin.

Le go mbeadh cás níos láidre acu agus chun air an rí a choinneáil ar an ábhar (mar go bhféadfadh se a bheith rud beag leadránach féachaint ar chairt i ndiaidh cairte), chinn siad an t-ábhar a dhéanamh níos spésiúla trí 20 pictiúr daite a chur isteach. De réir mar a chuir siad a gcás i láthair, mhoilligh siad chun air a tharraing ar na pictiúir éagsúla ar rolla-chairt Phort Láirge.

Pictiúir dhaite? Chearfá nach rud neamhghnách é sin.

Ach, le fírinne, bhí sé neamhghnách. Agus, go deimhin, bí sé níos mó ná neamhghnách. Bhí sé ceannródaíoch agus urghnách.

Níor sheas aon duine os comhair rí Sasanach riamh roimhe agus pictiúir dhaite acu chun a gcás a léiriú.

Agus cén cineál pictiúr a bhí ann? Bhí ealaíontóir tar éis péintéireachtaí a dhéanamh de ríthe uile Shasana siar go dtí an chéad rí a tháinig go hÉirinn agus ós rud é gurbh iad na ríthe sin sinsir Éadbhaird - a athair, a sheanathair, a shin-seanathair, a shin-sinseanathair, agus mar sin de - bhí spéin an-mhór ag Éadbhard san ábhar.

Agus bhí dhá phortráid d'Éadbhard é féin ann, is é sin le rá, na portráidí is túisce de rí Sasanach atá ar marthain sa lá atá inniu ann. Bhí portráidí ann freisin de mhéaraí bailte Éireannacha, is é sin, na daoine a rialaigh na bailte ríoga thar ceann an rí chomh maith le pictiúr de chathair Phort Láirge agus balla ard agus túir arda thart uirthi agus dath bán orthu.

Chuir an grúpa as Port Láirge de dhua orthu féin chun léiriú a thabhairt do rí Shasana ar an meas a bhí acu ar ríthe Sasanacha i gcoitinne; ar an dúil mhór a bhí acu i gcóras méaraí baile Shasana; ar an dúil mór a bhí acu i maireachtáil i mbaile gnóthach amhail Port Láirge; agus, ar ndóigh, ar an meas a bhí acu ar Éadbhard é féin.

Agus cén freagra a bhí ag Éadbhard air sin?

Ní fhéadfaí a lúcháir a shárú. Agus an raibh an méid a dúirt siad fíor?

Is dócha nach raibh. Ach ba chuma sin. Fuair an grúpa a méid a bhí uathu.

Ordaíodh do longa Ros Mhic Thriúin a sheachaint agus dul chuig calafort Phort Láirge.

Agus bhí na dolaí á muirearú athuair agus tháinig an t-airgead isteach